

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Faculty of Social Sciences, Charles University
Smetanovo náměstí, 6, 110 01 Praha 1
telefon: 00420 2 / 242 38 450
fax: 00420 2 / 242 35 644

Posudek oponenta bakalářské práce

Mohr, Luděk. Ekonomický a politický vliv ropy na vztahy Spojených států amerických a Saúdské Arábie v období mezi roky 1990 – 2008. IMS FSV UK, LS 2009/2010

Práce Luděka Mohra si klade cíl popsat vliv ropy na vztahy mezi Spojenými státy americkými a Saúdskou Arábií, zejména během administrativ Bushe staršího, Billa Clintona a Bushe mladšího. V devadesátých letech došlo v souvislosti s faktickým koncem studené války k přehodnocení amerických bezpečnostních priorit na Blízkém východě a v Perském zálivu a v souvislosti s tím i k zahájení nové etapy americko-saúdských vztahů. Dalším důležitým mezníkem v mezinárodněpolitické rovině bylo samozřejmě 11. září 2001 a následný důraz na tažení proti terorismu a nebezpečí radikálního islámu.

Autor zasadil zkoumanou tematiku naprosto správně do širší problematiky amerického mocenského angažmá v regionu již od konce druhé světové války (a z hlediska těžby ropy již dokonce v době předválečné). Jeho základní tezí je tvrzení, že vztah Washingtonu a Rijádu je v současné době postaven především na sdílených ekonomických zájmech a že určitý tmelící prvek boje proti společnému nebezpečí (komunismu) se z něj již definitivně vytratil. Uvádí, že během studené války patřila Saúdská Arábie k spolehlivým spojencům USA v oblasti Perského zálivu a díky svojí cenové politice v rámci kartelu OPEC zajišťovala poměrně stabilní přísun ropy za relativně nízké ceny. Toto tvrzení je sice v zásadě správně, je ovšem namístě podotknout, že partnerství mezi oběma zeměmi mělo vždy své limity. Na jedné straně byla takovým limitujícím faktorem americká podpora Izraeli – zde autor dle mého názoru dostatečně nezdůraznil, že například v roce 1973 se Saúdská Arábie přes svoje korektní vztahy s USA přidala k ropnému embargu, uvalenému na spojence Izraele po říjnové válce. Rijád byl samozřejmě k takovému kroku veden snahou zachovat si tvář v arabském světě, zároveň však svoji roli nesporně sehrála i averze vůči židovskému státu. Na straně USA byl proponentem užší spolupráce se Saúdskou Arábií například Zbigniew Brzezinski, který ji považoval z energetického a geostrategického hlediska za potenciálně velice důležitého partnera. V době Carterovy administrativy také započal masivnější prodej zbraní Rijádu, což naopak vyvolalo negativní reakci v Tel Avivu. Podle mého názoru však z hlediska Saúdské Arábie nikdy nešlo o vyložené spojenectví s USA, ale spíše o pragmatické využívání bipolárního rozdělení světa k posílení vlastní pozice na úkor okolních států a k využití zisků z prodeje ropy k investicím do vlastního hospodářství a k osobnímu obohacení vlastníků ropných polí.

Po roce 1989, respektive 1991, se samozřejmě vztah obou zemí určitým způsobem proměnil. Bezpečnostní aspekt v něm ovšem přetrval, zejména v souvislosti s první válkou v Zálivu a rozmístěním amerických a dalších jednotek v oblasti. Autor zmiňuje, že si Spojené státy nechaly svoje nasazení v operaci Desert Storm od Saúdské Arábie zaplatit a že rozmístění koaličních sil v zemi bylo z hlediska Rijádu problematické. To je nepochybně částečně pravda, na druhé straně je ovšem nutno zdůraznit, že i pro Rijád měl toto nasazení své klady – jak posílení vlastní bezpečnosti, tak zajištění alespoň částečného oslabení Iráku, který byl jedním z konkurentů a potenciálních hrozeb v oblasti. Následný vzestup terorismu byl způsoben jak dalším setrváním amerických jednotek v zemi, tak i tím, že řada islámských bojovníků hledala po rozpadu SSSR nového nepřítele a našla jej právě v USA. Rychlou popravu pachatelů teroristických činů saúdskoarabskými autoritami bych nepříčítal pouze snaze dokázat, že vláda má zemi pevně v rukou (s. 23), ale rovněž možná snaze zabránit FBI

v hlubším vyšetřování pozadí strůjců atentátů. Během něj by totiž mohlo být zjištěno, že do jejich přípravy byli zapojeni i lidé blízcí královskému dvoru...

I v devadesátých letech a zejména po roce 2001 samozřejmě USA zcela nezrušily svoje bezpečnostní garance Saúdské Arábie, byť se americká politika soustředila na jiné oblasti, po 11. září pak zejména na Afghánistán a Irák. Autor uvádí, že USA setrvávají v oblasti Perského zálivu a byly by „schopné“ a „ochotné“ pomoci Saúdské Arábii v případě vojenského ohrožení (s. 37). Otázkou je, zda by byly stejně ochotné a schopné zasáhnout v případě zásadní vnitropolitické změny a příklonu k radikálnímu islamismu, což je podle mě daleko reálnější nebezpečí. Zároveň si nejsem zcela jist, zda americká vojenská přítomnost v oblasti je schopna zabránit teroristickému útoku na nakládací či produkční zařízení (s. 42), zejména v situaci, kdy se USA nemohou zcela spolehnout na saúdskou loajalitu a funkčnost mechanismů sdílení informací.

Pasážím věnovaným samotnému systému obchodu s ropou, fluktuaci její ceny na světovém trhu a zájmům jak exportérů, tak dovozců, nelze v zásadě nic vytknout. Je pochopitelné, že delší části textu, kde jsou v podstatě shrnuty statistické údaje (např. s. 31-36), nepřispívají k čtivosti práce, ale jejich zařazení je samozřejmě nezbytné. Samotné statistiky jsou ovšem vždy problematické, zejména v případě zemí, které ne vždy zveřejňují přesné a spolehlivé informace – to si ostatně uvědomuje i autor. Někdy mi zde trochu chybí jeho vlastní názor – i když množství informací je omezené, rád bych například slyšel, zda se přiklání k tezi o větší či menší saúdskoarabské rezervě ropy (s. 38). Také se mi zdá, že některé pasáže (například o postupu Rijádu v rámci OPECu, který se delší dobu výrazně neměnil) se až příliš často v různých obměnách opakují, což někdy působí rušivě.

Ne úplně přesvědčivě na mě působí poslední kapitola *Doporučení vládě Spojených států amerických* (s. 44-47). Autorem prezentované teze sice nejsou vždy vyloženě nesprávné (ostatně je v některých případech přejímá od amerických expertů), často mi však chybí návod, jak je prakticky uvést do života. Tvrzení, že by USA měly „začít naslouchat potřebám vlád a obyvatel, a na místo vlastního jednání přesedlat do pozice zkušeného rádce“ mi připadá poněkud prvoplánové a ploché. Jednak je otázkou, zda o rady USA v Saúdské Arábii někdo vůbec stojí, váhal bych i s tím, zda lze USA označit v tomto případě za „zkušeného rádce“. Autorem citované doporučení, aby USA pokračovaly v podpoře expanze „politických a individuálních práv, nezávislých soudců, právního řádu a odpovědnosti, stejně jako pokračující spolupráce s regionálními partnery na důležitých aktuálních tématech“ mi pak přijde zcela nerealistické, zejména když o několik řádek výše čteme, že by „USA měly přestat s implementací západních myšlenek a plánů“ (vše s. 47). Právě individuální a politická práva jsou však z větší části západní a v kontextu arabského světa v podstatě cizí myšlenkou... Chápu, že autor zde cituje různé dokumenty a že ne všechny názory jsou nutně jeho vlastní, ale měl by je dle mého mínění podrobit kritičtějšímu rozboru a zhodnocení. Když například píše: „vyvstává ovšem otázka, zdali Západní (sic) demokratické hodnoty takto neztrácí na váze, a nestávají se pro utlačované obyvatele bohatých ropných států pouhým klišé“ (s. 44), dopouští se sám podobného klišé...

Po stránce gramatické a stylistické je práce na úrovni spíše slabšího průměru. Překlepy a gramatické chyby se sice vyloženě často nevyskytují, problémem jsou ovšem dle mého názoru často neobratně zvolené a používané slovní obraty a spojení. Namátkou lze jmenovat například: dostává do neshody (s. 23), nečinnost Saúdské Arábie k převzetí odpovědnosti (s. 26), střídme ceny ropy (s. 35 a jinde), vypsané kontrakty (s. 42; vypisují se tendry, kontrakty se podepisují) atd. Některé termíny jsou patrně přeloženy z angličtiny, avšak ne zcela správně – například emigrantské čtvrti v Saúdské Arábii (s. 30; zde se patrně nejedná převážně o emigranty ani imigranty, ale o cizince, kteří v SA pouze dočasně pracují). Tréninkovými misemi (s. 44) se patrně myslí společná vojenská cvičení. U arabských a dalších místních a osobních jmen z oblasti není bohužel zvolena česká transkripce, která nicméně existuje a lze ji bez větších problémů dohledat – například Tehrán (s. 21) je správně Teherán, Dhahran (s. 23) je Dahrán, Abdullah (s. 49 a jinde) Abdulláh...

Poznámkový aparát je udělán pečlivě, ovšem v seznamu literatury na konci práce chybí jakékoliv rozčlenění na primární a sekundární zdroje, které by zde být mělo.

Práci doporučuji k obhajobě s hodnocením mezi **velmi dobře a dobře** v závislosti na výkonu u státní zkoušky.

V Praze dne 8. 6. 2010

PhDr. Jan Bečka